

YLEISÖ JA
TEATTERI
UUTEEN
SUHTEESEEN

Ylös – ammattiteattereiden yleisötyön kehittäminen -hankkeen loppujulkaisu 2010

YLEISÖTYÖ

on laaja kokonaisuus erilaisia toimintatapoja, joiden päämääränä on syventää teatterin ja yleisön välistä suhdetta.

Se voi olla esimerkiksi

- toiminnallinen työpaja, joka syventää katsojan kokemusta esityksestä
- teatterin monipuolista yhteistyötä vaikkapa kummikoulun kanssa
- yleisön ottamista mukaan taiteelliseen luomisprosessiin
- erityistä tukea tarvitseville henkilöille suunnattua osallistavaa toimintaa.

Ylös-hankkeen loppujulkaisu 2010

Tämä julkaisu esittelee Ylös – ammattiteattereiden yleisötyön kehittäminen -hankkeen aikana vuosina 2008–2010 toteutettuja hyviä yleisötyökäytäntöjä suomalaisissa ammattiteattereissa. Se antaa niin ammattiteattereiden henkilökunnalle, soveltavan teatterin ammattilaisille kuin kaikille muillekin teatterin uusista mahdollisuuksista kiinnostuneille ideoita ammattiteatterin ja sen yleisön vuorovaikutuksen lisäämiseen.

Käytännön esimerkkeinä esitellään hankkeen kolmen pilottiteatterin, Tampereen Työväen Teatterin, Rauman Kaupunginteatterin ja Lahden kaupunginteatterin tekemää yleisötyötä.

SISÄLLYSLUETTELO

- 5** Ovet auki uudentlaiselle tekemiselle
- 6** Ylös-hanke 2008–2010
- 8** Miksi lähteä rakentamaan yleisötyötä?
- 12** Mitä tehtiin Tampereella?
- 16** Mitä resursseja tarvitaan yleisötyön tekemiseen?
- 18** Mitä tehtiin Raumalla?
- 22** Mitä yleisötyö voisi olla?
- 24** Mitä tehtiin Lahdessa?
- 28** Miten yleisötyöhanke kannattaa rakentaa?

”Yleisötyö on tullut teatteriin jäädäkseen. En usko, että ihmiset haluavat olla enää pelkästään vastaanottavana osapuolena - he haluavat myös osallistua. Yleisötyöstä hyötyy myös teatteri, kun sen tarjonta laajenee. Se on vähän kuin DVD-elokuvan extrat, jotka tarjoavat elokuvaan uusia ja kiinnostavia puolia. Extrat aktivoivat, syventävät ja sitouttavat yleisöä.”

RIKU SUOKAS, teatterinjohtaja, Tampereen Työväen Teatteri

OVET AUKI UUDENLAISELLE TEKEMISELLE

TAITEILIJAT ovat kautta aikojen ammentaneet materiaalia ympäröivästä yhteiskunnasta. Yleisötyön avulla teatteri voi saavuttaa uudenlaisen kosketuksen ympäröivään yhteisöön ja avata uuden keskustelukanavan taiteen tekijöiden ja kokijoiden välille.

Teattereissa tehtävä yleisötyö avaa ovet uudelle tekemiselle. Esitykset ovat edelleen ammattiteattereiden selkäranka, mutta esitysten ympärille on hiljalleen rakentumassa myös muuta toimintaa. Taiteen tekijät keskustelevat mielellään yleisön kanssa meneillään olevista teoksista, uusia ajatuksia syntyy teatterilähtöisten menetelmien avulla ja erilaiset toimintatavat voivat tuoda teatteriin ihmisiä, jotka eivät ole siellä aiemmin vierailleet. Myös kulttuuripolitiikan murros ohjaa korostamaan taiteen hyvinvointivaikutuksia.

Ylös-hankkeen aikana syntyi hyviä yleisötyökäytäntöjä suomalaisissa ammattiteattereissa ja ideoita ammattiteatterin ja sen yleisön vuorovaikutuksen lisäämiseen. Kolmen pilotti-teatterien kokemukset ovat mielenkiintoisia ja innostavia.

Yleisötyö ei ole kenellekään pakko, mutta se on mahdollisuus. Rohkeasti kokeilemaan!

Niina Torkko
projektipäällikkö
Ylös-hanke

Miten saada uudet yleisöt kiinnostumaan teatterista? Miten teatteri voisi olla yhä

YLÖS – AMMATTITEATTEREIDEN YLEISÖTYÖN KE

TAMPEREEN YLIOPISTOSSA toimivan Tutkivan teatterityön keskuksen Ylös-hanke lähestyy teatterin tekemistä uudesta kulmasta: mitä muuta kuin perinteisiä esityksiä teatterit voisivat tehdä?

Sen tavoitteena on ollut paitsi kehittää ammattiteattereiden yleisötyötä ja

lisätä yleisötyön ja soveltavan teatterin tekemistä Suomessa, myös

synnyttää uutta soveltavan teatterin yritystoimintaa ja luoda soveltavan teatterin ammattilaisille työtilaisuuksia.

Hankkeessa toteutettiin kolme yleisötyöprojektia.

Niissä pilottiteatterit keskittyivät kukin omaan teemaansa.

- Tampereella lähestyttiin draamallisin menetelmin työhyvinvointia.

- Lahdessa työskenneltiin yhdessä kyläyhteisöjen ja lähiöiden asukkaiden kanssa ja pohdittiin oman yhteisön erityispiirteitä.

- Raumalla ratkottiin nuorten kanssa elämän ongelmallaneita.

Kaikissa piloteissa yleisötyöntekijänä toimi ammattikorkeakoulutuksen saanut teatteri-ilmaisun ohjaaja.

Pilottiprojektien lisäksi

- järjestettiin kansainväliset yleisötyön seminaarit 2009 ja 2010

- järjestettiin soveltavan teatterin yrittäjyysvalmennus 2009

- kartoitettiin yleisötyöhön liittyviä tarpeita ja toiveita sekä

- perustettiin soveltavan teatterin ja yleisötyön tietopankki www.yleisotyö.fi

näkyvämpi osa yhteiskuntaa?

HITTÄMINEN 2008–2010

Hankkeen aikana Tutkivan teatterityön keskukselta on muotoutunut yleisötyön ja soveltavan teatterin tekijöiden kohtaamispaikka. Seminaareissa, koulutuksissa ja tapaamisissa on jaettu tärkeää osaamista. Monet soveltavan teatterin ammattilaiset miettivät, miten tehdä omaa työtään freelancerina, ammatinharjoittajana tai yrittäjänä. Yrittäjyyteen on tarjottu koulutusta ja tukea.

Ylös-hanke päättyy joulukuussa 2010. Maassamme on paljon soveltavan teatterin, perinteisen teatterin ja teatterin yleisötyön ammattilaisia, jotka jatkavat kehittämistyötä. Hankkeen aikana kerätyt keskeiset kokemukset löytyvät nettisivulta www.yleisotyo.fi, jota pidetään yllä vuoteen 2015 saakka.

● Hankkeen päärahoittajia ovat opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnallinen Luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen ESR-kehittämishjelma sekä luovan talouden kehittämishjelma Luova Tampere. Rahoittava viranomais on Hämeen elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskus.

Ylös-hankkeen valmistelussa vuonna 2008 olivat mukana Anne Cavén, Mika Lehtinen, Anna-Maija Lehtinen-Kluth, Yrjö Juhani Renvall ja Susanna Virtanen-Pascal.

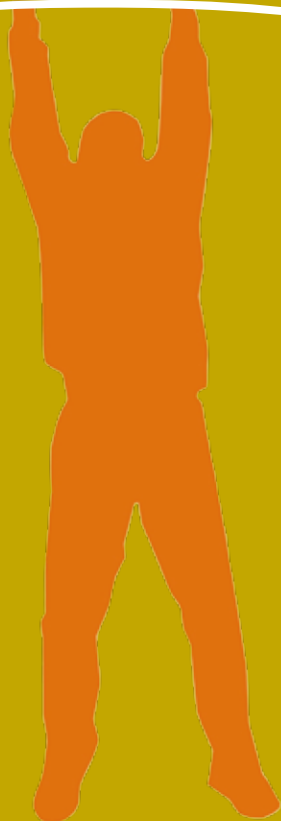
TEATTERI – TORI JA LEIRINUOTIO

”Vaikka ammattiteatterin perustehtävä on tehdä esityksiä, teatterin kannattaisi hyödyntää soveltavan teatterin osaajia aikaisempaa enemmän. Vuorovaikutus on edelleen turhan yksisuuntaista, näyttelijöiltä yleisöön. Teatteri voisi olla paikka, jonne ihmiset tulisivat tekemään asioita yhdessä – tori ja leirinuotio.

Mikä olisi sen parempi paikka tukea yhteisöllisyyttä ja aktiivista kansalaisuutta kuin teatteri? Se toisi tavallisen ihmisen äänen kuuluviin.

Työpajoja voisi kehittää erilaisten ryhmien kanssa, mutta yleisötyön tulisi näkyä myös ulospäin ja jopa teatterin ohjelmistossa. Pitkäkestoisessa yhteistyössä olisi mahdollista toteuttaa oma esitys esimerkiksi työttömien ryhmän kanssa. Tällöin yleisötyön voisi todella sanoa juurtuneen teatteriin.”

ARTTU HAAPALAINEN,
yleisötyöntekijä,
Tampereen Työväen Teatteri

MIKSI
LÄHTEÄ
RAKENTAMAAN
YLEISÖTYÖTÄ?

Yleisötyöstä hyötyvät sekä teatteri että katsojat.

SUOMESSA on erinomainen teatteriverkosto, mutta on lukemattomia syitä, miksi monet ihmiset eivät käy koskaan teatterissa. Teatteri on kuitenkin kautta aikojen elänyt ympäröivästä yhteisöstä. Sillä on paljon annettavaa myös niille, jotka eivät ole tottuneet siellä käymään. Jos teatteri avaa ovensa muutenkin kuin esityksiin ja lähtee tarkastelemaan ympäristöään seiniensä ulkopuolelle, sillä on kaikki mahdollisuudet saada kontakteja aivan uudenvuodenlaiseen yhteisöön.

Yleisötyön avulla on mahdollista saada aikaan tilanne, jossa kaikki voittavat. TEATTERI saa yleisötyöstä uusia ja sitoutuneita kävijöitä ja IHMISET saavat yleisötyöstä ikimuistoisia kokemuksia ja entistä syvemmän suhteen teatteriin.

Yleisötyöllä on niin sosiaalisia, taiteellisia kuin taloudellisiakin vaikutuksia.

Sosiaaliset vaikutukset

Yleisötyö voi tuoda ihmisen elämään uusia mielekkäitä kokemuksia taiteen parissa. Sen avulla osallistujat rakentavat omakohtaista suhdetta teatteriin ja saavat iloa, itsetuntoa ja esiintymistaitoa. Parhaimmillaan yleisötyössä toteutuvat toisista ihmisistä kiinnostuminen ja välittäminen, nähdä ja kuulla tulla ja toimiminen osana yhteisöä.

Yleisötyön avulla teatteri voi saada uusia katsojia ns. unohtetuista kohderyhmistä, houkutella ”aikoja” teatteriin ja virittää innokkaat teatterin ystävät entistä innostuneemmiksi. Teatterista voi yleisötyön avulla tulla entistä avoimempi ja helpommin lähestyttävä paikka.

Taiteelliset vaikutukset

Yleisötyön avulla taiteen tekijät saavat uuden alustan kohtaamisille ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Teatterilähtöisin menetelmin voidaan ihmetellä maailmaa yhdessä yleisön kanssa. Yleisön ottaminen mukaan teatterin tekemiseen luo mahdollisuuksia yllättäville kohtaamisille ja uudentlaisille taiteellisille työprosesseille. Taiteellisesti kiinnostavia uusia aluevaltauksia voi syntyä.

Taloudelliset vaikutukset

Yleisötyöprojektit ovat usein tuotannollisesti melko edullisia. Ne tuovat teatterille myös usein aivan uusia rahoitusmahdollisuuksia ja sitouttavat yleisöä uskollisiksi ja aktiivisiksi teatterin katsojiksi. Yleisötyön myötä laitosteatterien toimintakenttä laajenee, ja taidepedagogien, yleisötyöntekijöiden ja taiteilijoiden ammatilliset ja liiketoimintavalmiudet kehittyvät ja työllistymismahdollisuudet paranevat. Yleisötyön tekeminen varsinkin yritysten kanssa voi olla samalla teatterille myös kannattavaa. Erityisryhmien kanssa työskentely voi taas olla teatterille hyvää PR-toimintaa. Jos teatterissa olisi avoimia tiloja, kuten kahvila, ihmisiä saataisiin houkuteltua myös esityksiin helpommin.

”Kolme asiaa on estänyt minua käymästä teatterissa nykyistä useammin: yksi on varallisuus, toinen hienoksi laittautumisen pakko ja kolmas paluu teatterista pimeällä. Kaikkiin näihin olen saanut tukea Ylös-hankkeessa toimineesta ryhmästä. Se on valanut uskoa, että jokainen saa mennä teatteriin sellaisena kuin on. Ryhmä on myös mennyt ja tullut teatterista yhdessä, mikä on lisännyt turvallisuuden tunnetta.”

RITVA SPEIN

osallistuja,

Lahden kaupunginteatterin
yleisötyöhanke

"Olemme halunneet rakentaa alueeseen aikaisempaa tiiviimmän kontaktin. Ajatus on, että teatterista tulisi luonteva osa ihmisten arkea. Ylös-hankkeessa näyttelijöillä oli mahdollisuus lähteä teatterista ihmisten pariin."

MAARIT PYÖKÄRI,
teatterinjohtaja, Lahden kaupunginteatteri

"Muutos kohti yleisötyötä on väistämätön ja tapahtuu pikku hiljaa. Harva instanssi pärjää enää yksinään ilman verkostoitumista. Teatterille tekee hyvää laajentaa toimintaansa konkreettisesti ihmisten pariin, jolloin nykyisenlainen raja katsomon ja näyttämön välillä häviää."

PASI PÄÄKKÖNEN,
myynti- ja markkinointijohtaja,
Tampereen Työväen Teatteri

"Liipolalaisia kuunnellessani minulle konkretisoitui, että meidän työllämme todella on tarkoitus. Parhaimmillaan teatteriesitys herättää ajatuksia ja antaa toivoa. Teatterintekijöille vierailut taas saattavat synnyttää jopa aiheita uusiin näytelmiin."

JARI-PEKKA RAUTIAINEN, näyttelijä,
Lahden kaupunginteatteri

Tampereen Työväen Teatteri
TYÖHYVINVOINTI

- KENELLE: Tampereen kaupunkiseudun elinkeino- ja kehitysyhtiö Tredea Oy:lle
- MITÄ: työpajoja (Tiimiteatteri), näyttelijän ja teatterinjohtajan tapaamisia, teatterin kulissikierroksia, teatteriesityksissä käyntejä
- MISSÄ: Tampereen Työväen Teatterin, Tutkivan teatterityön keskuksen ja yrityksen omissa tiloissa
- MILLOIN: vuonna 2010

Mitä tehtiin

TAMPEREELLA?

"Bisnesalan koulutuksissa ei ole totuttu soveltavan teatterin menetelmiin. Yritykset ovat perinteisesti keskittyneet faktoihin ja kognitiivisiin taitoihin. Pelkällä rationaalisuudella ei kuitenkaan enää pärjää. On otettava käyttöön koko ihmisyyden alue kaikkine mahdollisuuksineen, ja teatterilaisilla on senkaltaista tunnetason osaamista, jota meillä ei bisnesmaailmassa ole juurikaan hyödynnetty."

MARCO ROTH, projektipäällikkö, Tredea Oy

ESIMERKKIPROJEKTISSA laadittiin toimintamalli siihen, miten ammattiteatteri voi osallistua yrityksen työhyvinvoinnin edistämiseen kummiyrittöstoiminnan avulla. Pitkäjännitteistä yhteistyötä kehitettiin TTT:n ja Tampereen kaupunkiseudun elinkeino- ja kehitysyritys Tredea Oy:n välille.

Vuoden 2010 kestävässä kokeilussa testattiin soveltavan teatterin menetelmien toimivuutta työnohjaukseen. Tredean työntekijöille järjestetyissä säännöllisissä tapaamisissa käsiteltiin työyhteisön tilanteesta ja tarpeista nousevia asioita keskustelemalla ja soveltavan

teatterin keinoin. Jokaisen tiimin kanssa tavattiin kerran kuussa, kahden tunnin ajan. Teatterillisten ja toiminnallisten harjoitusten avulla kehitettiin tiimihenkeä nostamalla vaikeita asioita pöydälle. Samalla harjoiteltiin haastavia tilanteita käytännössä. Toiminta oli luonteeltaan ratkaisukeskeistä.

Tredean työntekijöille järjestettiin vierailuja Tampereen Työväen Teatterille, jossa he muun muassa tapasivat taiteilijoita, keskustelivat teatterin johdon kanssa, kiersivät kulisissa ja saivat kokea vain heitä varten järjestetyn tarinateatteriesityksen.

"Kun Tredea osallistui Ylös-hankkeeseen, kaikki eivät yrityksessä vielä tunteneet toisiaan. Tiimiytyminen oli vasta alkanut. Harjoitukset eivät työntekijöitä pelottaneet, vaikka draamallisia esityksiä olikin tiedossa. Alusta asti tehtiin selväksi, ettei ole yhtä oikeaa tapaa toimia. Kaikki on oikein. Ryhmän piti saada muun muassa työpaikan kuvitteellinen, kaaoksesssa oleva keittiö siistiksi. Keittiössä vedet valuivat jääkaapista lattialle. Kiinnostavaa on se, miten tilanne rooliutuu, kuka ottaa vastuuta. Miten roisia kieltä käytetään? Suurin anti oli nähdä itsensä ja toiset pistämässä itsensä peliin erilaisissa tehtävissä. Siinä oppii näkemään kunkin vahvuudet. Apua on opittava pyytämään."

KIRSTI-LIISA LINTULA,
markkinointitiimin jäsen, Tredea Oy

"Yhdessä harjoituksessa piti esittää draamallisesti työelämän taivas ja helvetti. Helvetin tunnusmerkeiksi nousivat vääränlainen kuppikuntaisuus, tappava byrokratia ja kiire: tehdään paljon, mutta ei saada mitään aikaiseksi. Draamallisessa esityksessä yksi työntekijä juoksi laput silmillä, toinen kuristi työtaakkansa alle nääntyvää kollegaa. Työelämän taivaassa jokainen ideoi vapaasti ja itsenäisesti, minkä jälkeen ongelmia ristipölytettiin yhdessä. Uskon, että jo nyt opittu elää ja vaikuttaa yhteisössä."

MARCO ROTH, projektipäällikkö, Tredea Oy

"Kaikki harjoitukset liittyivät Tredeaan ja henkilökunnan kokemuksiin omasta työstään. Tredealaiset heittäytyivät aina innolla tekemiseen. Heidän työhönsä kuuluu jonkin verran esiintymistä, joten siihen liittyvät harjoitukset olivat heille luontevia. Yrityksmaailmassa ollaan myös hyvin aikataulutietoisia, ja asioita tehdään dynaamisesti. Tehdään ja katsotaan, mitä tulee. Uskon, että yrityksissä ja työpaikoilla olisi paljon kysyntää Ylös-hankkeen kaltaiselle toiminnalle."

ARTTU HAAPALAINEN, yleisötyöntekijä,
Tampereen Työväen Teatteri

MITÄ RESURSSIJA TARVITAAN YLEISÖTYÖN TEKEMISEEN?

YLEISÖTYÖNTEKIJÄN TOIVELISTALLA:

- että yleisötyö olisi luonteva osa teatterin toimintaa ja markkinointistrategiaa
- että yleisötyöntekijä tuntisi kuuluvansa teatterin henkilökuntaan
- että teatterilla olisi henkilökunnasta koostuva tiimi, jokaideoisi teatterin toimintaa yhdessä yleisötyöntekijän kanssa
- että teatterirakennuksesta löytyisi tila työpajojen järjestämistä varten
- että yleisötyötä varten olisi oma budjettinsa
- että yleisötyötä haluttaisiin kehittää jatkuvasti ja etsiä sille uusia muotoja.

Pääasia on, että yleisötyö nähdään tärkeäksi teatterissa ja sen ympäristössä.

”Teatteri tarvitsisi yleisötyötä varten työntekijöitä, jotka keskittyisivät yleisötyöhön. Näyttelijöiden aika ei yksinkertaisesti riitä tällä hetkellä muuhun kuin esityksiin. Toinen vaihtoehto on vähentää teatterin yleisömäärään liittyviä tulostavoitteita ja tehdä sen sijaan yleisötyöstä yksi tulostavoite.”

MAARIT PYÖKÄRI, teatterinjohtaja, Lahden kaupunginteatteri

YLEISÖTYÖTÄ voivat tehdä kaikki teatterit, jotka haluavat laajentaa yleisöään sekä toimintaansa teatterin seinien ulkopuolelle. Suuria taloudellisia resursseja ei välttämättä tarvita, vaan pääasia on, että asia nähdään tärkeäksi ja myös teatterin muun toiminnan kannalta rikastuttavaksi.

Henkilöt

Monissa muissa maissa yleisötyöhankeista ammattiteatterin sisällä vastaa nykyään jo kokonainen yleisötyöosasto. Jotta teatterin taiteellinen tuotanto ei häiriintyisi, olisi tärkeää, että teatterin käytössä olisi ainakin yksi henkilö, joka vastaisi yleisötyön suunnittelusta ja käytännön organisoinnista tiiviissä yhteistyössä teatterin muun henkilökunnan kanssa. Teatterit voivat myös käyttää yksittäisissä projekteissa esimerkiksi ammattikorkeakoulutuksen saaneiden teatteri-ilmaisun ohjaajien ja draamapedagogien palveluja.

Rahoitus

Taloudellisia resursseja tulisi olla käytössä sen verran, että yleisötyön tekemiseen voisi keskittyä yksi henkilö mielellään täyspäiväisesti. Sopimukset yhteistyökumppaneiden kanssa ovat kuitenkin kaiken operatiivisen toiminnan perusta. Yritysten virkistyskäyttöön tarkoitettuja varoja voitaisiin hyö-

dyntää soveltavan teatterin työpajoissa, taidekasvatukseen suunnattuja varoja voitaisiin käyttää myös teatterin ja perusopetuksen yhteisissä projekteissa.

Tilat

Yleisötyötä voidaan tehdä joko teatterin tiloissa tai teatteri-rakennuksen ulkopuolella oikeastaan missä vain. Soveltavan teatterin työpajoja voidaan järjestää esimerkiksi koululoukassa, vanhainkodin vapaa-ajanviettilässä sekä yhdistysten ja yritysten tiloissa.

Teatterin sitoutuminen

Yksi teatterin yleisötyön onnistumisen kulmakivistä on teatterin sitoutuminen toimintaan. Yleisötyö voi aluksi olla hyvin pienimuotoistakin. Näyttelijät voivat vierailla kouluissa tai esimerkiksi vanhainkodeissa. Kulissikierroksiin voidaan yhdistää hetki, jolloin yleisö saa kysellä teatterin tekemisestä ammattilaisilta. Teatterin tekninen ja hallinnollinen henkilökunta voitaisiin ottaa mukaan näihin keskustelutilaisuuksiin.

"Olen iloinen kaikista luomistani kontakteista nuorten kanssa. Työpajojen aikana tapahtuneet positiiviset muutokset nuorissa ja heidän käyttäytymisessään olivat itselleni koko työn onnistumisen kannalta ehdottoman tärkeitä. Myös opettajilta saatu palaute palkitsi."

NOORA HIMBERG, yleisötyöntekijä, Rauman Kaupunginteatteri

Rauman Kaupunginteatteri NUORET

- **KENELLE:** Rauman seudun peruskoululaisille ja lukiolaisille
- **MITÄ:** työpajoja (Forum-teatteri) ja seminaari, jossa nuoret esiintyivät
- **MISSÄ:** lukioissa, nuorisotaloilla
- **MILLOIN:** vuosina 2009 ja 2010

Mitä tehtiin RAUMALLA?

YLÖS-HANKKEEN Rauman pilottiprojektin kohderyhmänä olivat nuoret. Suurin osa yleisötyöhankkeeseen osallistuvista ryhmistä oli käynyt katsomassa Pudotusuhkaesityksen Rauman Kaupunginteatterissa keväällä 2009. Esityksen teemoja työstettiin myöhemmin erilaisissa työpajoissa.

Työpajakokonaisuudet olivat keskimäärin viiden keran mittaisia ja ne toteutettiin sekä kouluissa että nuorisotaloilla Rauman lähiseuduilla. Useimmiten ensimmäinen työpaja käsitteli nähtyä Pudotusuhka-esitystä, jonka kautta oli helpompaa lähteä työstämään kunkin ryhmän omia, pinnalla olevia aiheita. Esitys rohkaisti nuoria keskustelemaan heitä puhuttelevista asioista. Jos ryhmä ei ollut nähnyt esitystä, työskentely aloitettiin asioista, jotka ko. ryhmää yhdistivät (esimerkiksi paikka- tai ryhmälähtöisyys).

Työpajakokonaisuus aloitettiin esityksen teemoja purkaen muun muassa

- mielipidejanoin, joiden avulla esiteltiin aiheeseen liittyviä väittämiä
- piru-enkeli-asetelmalla, jossa osallistujat väittivät perustellen esimerkiksi aiheesta "Netistä voi löytää tosiystäviä"
- muistellen nähtyä esitystä muodostamalla patsaskuvia, ja näin rohkaistiin nuoria keskustelemaan aiheesta
- jatkaen päähenkilön tarinaa kirjoittaen tai patsaskuvin: mitä hänelle tapahtui, missä hän on viiden vuoden kuluttua?

"Juuri intensiivinen näytelmä sai meidät puhumaan avoimesti vaikeista aiheista: peloista, yksinäisyydestä ja ahdistuksesta. Kun asioita käsitellään yhdessä, tietää, ettei ole ongelmiansa kanssa yksin. Ei nuorten tule puhuttua vapaa-ajallaan oma-aloitteisesti vaikeista asioista niin syvällisesti kuin nyt näytelmän ansiosta puhuttiin."

EMIL FIHLMAN ja
IIDA-MARI NIEMI,
Luvian peruskoulu

"Ylös-hankkeen parhaita puolia olivat teatterilähtöisyys ja sen tuoma ryhmäytyminen ja yhteisöllisyys. Olen iloinen, että Luvian peruskoulu lähti mukaan hankkeeseen täysillä. Aikaa siihen käytettiin kuusi tuntia yhtä luokkaa kohti. Hanke nivottiin osaksi kouluopetusta, osa tunneista otettiin äidinkielen tunneista, osa tasaisesti muista aineista, jolloin hankkeeseen osallistuneetkaan eivät jääneet jälkeen muista oppilaista."

KIRSI-MARJA NIEMINEN,
äidinkielen opettaja, Luvian peruskoulu

"Jokainen työpajakerta alkoi lämmittely- ja keskittymisharjoituksilla. Jos työpajassa käsiteltiin esimerkiksi kiusaamista, lämmittelyissä etsittiin tuntumaa aiheeseen vaikkapa "irvistelyjuhlilla", jossa toiset irvistelivät henkilön selän takana niin, ettei henkilö itse huomannut mitään. Harjoituksen päätyttyä ryhmässä purettiin irvistelyn kohteeksi joutuneen henkilön tuntemuksia.

Toisella tapaamiskerralla minä ohjaajana kartoitin kunkin ryhmän oman aiheen, johon jatkossa keskityttiin. Monesti pinnalle nousivat luokassa vallitsevien roolien aiheuttamat epäkohdat tai huono ilmapiiri. Nuoret jatkoivat tällöin aiheen työstämistä esimerkiksi luomalla ohjeita omalle luokalleen ja tekemällä ohjeista patsastilanteita. Näin saimme vaikeat asiat käsiteltäviksi ketään yksittäisiä ihmisiä syyttelemättä."

NOORA HIMBERG, yleisötyöntekijä, Rauman Kaupunginteatteri

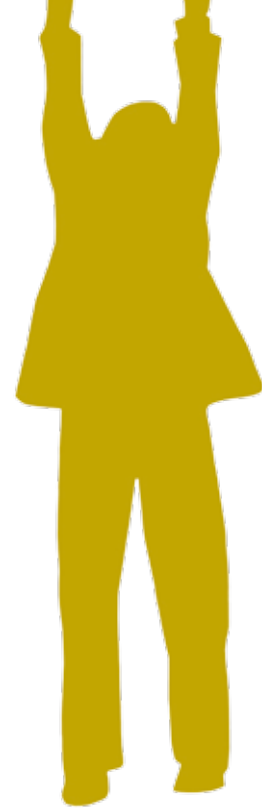
MITÄ YLEISÖTYÖ VOISI OLLA?

Yleisötyön muotoja on niin paljon kuin on tekijöitäkin.

TEATTERIN yleisötyöllä tarkoitetaan useimmiten teatterin ja sen yleisön – ja potentiaalisen yleisön – tutustuttamista teatterin toimintaan. Tarkoituksena on saada teatterille uusia katsojia ja tarjota myös vakituisille katsojille uusia elämyksiä teatterin parissa. Yleisötyö voi myös toimia siltana teatterin ja sitä ympäröivän yhteisön välillä. Yleisötyön kautta teatteri tekee itsensä tärkeäksi osaksi yhteiskunnallista keskustelua ja saa kimmokkeita taiteelliseen työhön kokonaan uudelta näkökulmasta. Käsikirjoittajat saavat luontevan keskustelukanavan paikallisen väestön kanssa ja voivat hyödyntää tätä materiaalia omassa työssään. Näyttelijät saavat yleisöltä rehellistä palautetta ja työn mielekkyyttä lisääntyy.

Usein yleisötyö linkittyy teatterin ohjelmistossa olevaan esitykseen. Tällöin yleisötyö voi esimerkiksi käsitellä esityksen teemaa teatterillisessa työpajassa. Tällaisen yleisötyön tarkoitus on syventää katsojan saamaa elämystä esityksestä ja saada katsoja pohtimaan esityksen herättämiä kysymyksiä.

Yleisötyössä teatteri voi jalkautua pois teatterirakennuksesta tapaamaan ihmisiä heidän omissa ympäristöissään. Koulut, työpaikat, ostoskeskukset, metsät ja jättömaat tarjoavat mielenkiintoisia tiloja teatterilliselle kohtaamiselle. Yleisötyön avulla voidaan myös tuoda teatteria tutuksi erityisryhmille, esimerkiksi laitoshoidossa oleville, vangeille ja syrjäseudulla asuville, joilla ei ole yleensä mahdollisuutta käydä esityksissä.

KÄYTETYIMPIÄ YLEISÖTYÖN MUOTOJA:

- kulissikierrokset
- teosesittelyt
- näyttelijävierailut kouluissa tai erilaisissa laitoksissa
- taiteilijatapaamiset teatterissa
- teatterin taiteelliset tuotannot, joissa tavalliset ihmiset voivat olla mukana joko luomisprosessissa tai näyttämöllä
- kulissi- tai puvustustyöpajat
- käsikirjoitustyöpajat tai verkossa tapahtuva käsikirjoitusprosessi (esimerkiksi yhteisöllinen käsikirjoitustyökalu Noodi)
- soveltavan teatterin työpajat.

LAHDESSA yhteisöteatteria on tehty Päijät-Hämeen kyläyhteisöissä sekä Liipolassa, josta löytyy aktiivinen lähiöseura.

Esimerkiksi Liipolassa ryhmä toimi päivisin, joten se koostui pääasiassa työttömistä ja eläkeläisistä. Aluksi ryhmä teki soveltavan teatterin harjoituksia, joiden avulla keskusteltiin lähiöarjen ilmiöistä, kuten parveketupa-koinnista, pihapoliisista ja maahanmuuttajien asemasta. Sen jälkeen syntyi ideoita toisensa perään: mietittiin ja kierreltiin mielipaikkoja, etsittiin runoja ja muisteltiin entisajan Liipolaa. Ryhmä luki myös Kuin ensimmäistä päivää -näytelmän ja purki sen teemoihin ja väittämiin. Teemoista keskusteltiin harjoitusten avulla.

Valtaosa Lahden kaupunginteatterin näyttelijöistä oli heti halukkaita osallistumaan projektiin. He vierailivat Luhtikylän koulussa Orimattilassa sekä kävivät Liipolan lähiössä ja Hartolassa. Osallistuminen tapahtui työajalla.

Liipolassa näyttelijät lukivat asukkaiden valitsemia, Liipolaan liittyviä tekstejä ja runoja. Kouluissa he vetivät teatterillisia oppitunteja, jotka sisälsivät liikuntaa, rytmejä, kuunnelmia tai näyttelijän esityksen teatterihistoriasta.

Lahden kaupunginteatterissa ei ole asiamiesverkostoa eikä muitakaan alueellisia tukiryhmiä. Teatteri haluaa rakentaa alueeseen aikaisempaa tiiviimmän kontaktin. Ylös-hanke sopi erinomaisesti teatterin tarpeeseen verkostoitua lahtelaisten ja muiden päijäthämäläisten kanssa. Päijät-Hämeen alueella on paljon aktiivisia ja omaperäisiä kyläyhteisöjä, joiden kanssa yhteistyötä haluttaisiin jatkaa.

"Teatterin lähtökohta on olla siellä, missä on yleisökin, kansan parissa. Laitosteatterissa tämä ei ehkä sanatarkasti toteudu, vaikka teatteria tosissaan koko kansalle tehdäänkin."

JARI-PEKKA RAUTIAINEN,
näyttelijä, Lahden
kaupunginteatteri

Lahden kaupunginteatteri
KYLÄYHTEISÖT JA LÄHIÖT

- KENELLE: Hartolan, Luhtikylän ja Liipolan asukkaille
- MITÄ: näyttelijöiden vierailuja ja tapaamisia asukkaiden kanssa, työpajoja
- MISSÄ: kouluissa ja kirjastoissa
- MILLOIN: vuosina 2009 ja 2010

Mitä tehtiin

LAHDESSA?

"Kuinka
uusin silmin
tutun paikan
voikaan
nähdä, kun
sitä katsoo
toisen
kokemuksen
kautta."

RITVA SPEIN
osallistuja,
Lahden
kaupunginteatterin
yleisötyöhanke

"Se toteutui, mikä oli tarkoituskin: ihmiset ja teatterilaiset kohtasivat ihan oikeasti, ei vain rampin yli kuten yleensä. Ylös-hankkeessa näyttelijöillä oli mahdollisuus lähteä teatterista ihmisten pariin. Yhteistä tekemistä ei ole vaikea keksiä. Ideoinnissa voi hyödyntää paikallisia vahvuuksia ja erityispiirteitä."

MAARIT PYÖKÄRI, teatterinjohtaja,
Lahden kaupunginteatteri

"Ylös-hankkeen aikana havaitsin, että soveltavalle draamalle ja yhteisöllisille teatterityötavoille on Lahden seudulla valtava kysyntä ja kiinnostus. Uskon, että ammattiteattereiden tulevaisuuden mahdollisuudet - niin taiteellisissa projekteissa kuin muussakin toiminnassa - ovat juuri yhteisöteatterissa ja sen moninaisissa käyttömahdollisuuksissa. Yleisötyön avulla voidaan tehdä ammattiteattereiden toiminnasta entistä yhteisöllisempää ja kasvattaa tunnetta siitä, että teatteri on ihmisille henkilökohtaisesti tärkeää ja merkityksellistä."

TEEMU PÄIVINEN, yleisötyöntekijä

Yleisötyö vaatii aikaa ja resursseja – ja se on yhteinen juttu.

MITEN
YLEISÖTYÖHANKE
KANNATTAA
RAKENTAA?

”Soveltavan teatterin tekemisessä ei ole olemassa yhtä totuutta tai yhtä oikeaa tapaa. Jokainen teatterintekijä käyttää ennen kaikkea omaa elämäkokemustaan ja työstää omia metodejaan.”

ARTTU HAAPALAINEN,
yleisötyöntekijä,
Tampereen Työväen Teatteri

Ohjeita YLEISÖTYÖHANKETTA SUUNNITTELEVALLE TEATTERILLE

- Aloittakaa yleisötyöhankkeen luonteen suunnittelusta: minkälaista ja minkä laajuista yleisötyötä haluaisitte tehdä?
- Miettikää kohderyhmä tai -ryhmät tarkasti.
- Mitkä ovat yleisötyönne tavoitteet?
- Kartoittakaa yhteistyömahdollisuudet muiden paikallisten toimijoiden kanssa (päiväkodit, perusopetus, yliopistot, yritykset, seurat, vanhainkodit, kuntoutuslaitokset, paikallishallinto, kunnat).
- Miettikää käytössä olevat taloudelliset resurssit ja suunnitelkaa budjetti.
- Miettikää käytössä olevat henkilöresurssit ja palkatkaa yleisötyöntekijä, jos nykyisellä henkilökunnalla ei ole mahdollisuuksia irrottautua yleisötyöhön.
- Muodostakaa yleisötyöstä vastaava tiimi (yleisötyöntekijä, markkinointihenkilöstö...).
- Varatkaa runsaasti aikaa yhteistyökumppaneiden kanssa neuvotteluun ja ideointiin sekä erilaisten yleisöryhmien tavoittamiseen.
- ”Mainostakaa” yleisötyötänne näkyvästi osana teatterin toimintaa (julkaisuissa, tiedotteissa, käsiohjelmassa).

Ohjeita SOVELTAVAN TEATTERIN TYÖPAJAN SUUNNITTELIJALLE

● On tärkeää, että toiminnalla on selkeä suunta ja selkeät tavoitteet, jotka ovat sekä teatterin, yleisötyöntekijän että työpajoihin osallistujien tiedossa. Muista tiedottaa suunnitelmiasi ja tekemisistäsi säännöllisesti muille osapuolille.

● Lähtökohta kaikessa soveltavan teatterin tekemisessä on avata ja laajentaa osallistujan kokemusta, kannustaa osallistujia omiin tulkintoihin ja poikkeavien näkökantojen hyväksymiseen. Tarkoitus ei ole selittää, opettaa tai antaa valmiita vastauksia.

● Kun ohjaat koululuokalle työpajaa tai marssit yritykseen kehittämään työhyvinvointia, et voi toimia vain oman mielesi mukaan. On otettava huomioon tilaajan toiveet ja muistettava, että asiakas on aina oikeassa. Soveltavan teatterin ammattitaitoa on kunnioittaa kaikkien osapuolten mielipiteitä.

● Tärkein ammattitaito, jota soveltavan teatterin tekijä tarvitsee, on tilannetaju. Työ pitää suunnitella hyvin etukäteen, mutta työpajaa vetäessäsi sinun tulee pystyä soveltamaan suunnitelmaasi käytännössä ja olemaan hereillä sille, mitä ryhmässä tapahtuu. Jokainen ryhmä on erilainen ja yllätyksiä sattuu aina.

● Soveltavan teatterin filosofiaan kuuluu olennaisesti taiteen ja teatterin tekemisen demokratisoiminen, hierarkian ja vallankäytön madaltaminen. Soveltavan teatterin tekijä pyrkii aitoon vuorovaikutukseen, jossa sekä vetäjä että ryhmän jäsenet oppivat toisiltaan. Pidä siis silmäsi ja korvasi auki! On ammattitaito olla tietämättä kaikkea etukäteen.

● Arvosta omaa tekemistäsi. Työpajoja ei voi "vetäistä lonkalta". Ne vaativat valmistautumisen, huolellisen aiheeseen perehtymisen ja tutkimustyön, jonka pohjalta työpaja suunnitellaan.

● Yleisötyö on yhteistyötä ihmisten kanssa. Kunnioita osallistujaa, huolehdi asiakkaasta.

● Kaikki tekevät yhdessä – kukaan ei katso ja arvioi. Suunnittele toiminta ihmiselle, joka on esiintymiskammoinen ja jolla ei ole mitään teatterikokemusta. Parhaita harjoituksia ovat ne, joissa kaikki toimivat yhtä aikaa, eikä yleisöä ole. Jos harjoitus vaatii esiintymistä muille, varmista, että se sopii esiintyjälle.

● Luo luottamuksen ja sallivuuden ilmapiiri. Soveltavassa teatterissa osallistuja ei voi möhliä eikä epäonnistua. Kaikki osallistujat hyväksytään sellaisina kuin he ovat, eikä heiltä vaadita mitään. Kaikki ovat hyviä. Kaikki oppivat toisiltaan.

Arttu Haapalainen

yleisötyöntekijä

Tampereen Työväen Teatteri

"Yleisötyössä suunnittelu on ensiarvoisen tärkeää. Yleisötyöntekijän täytyy jatkuvasti yrittää löytää oikeita väyliä prosessin onnistumiselle ja toimia niin, että mahdollisimman moni osallistuja saisi mahdollisimman paljon irti käsiteltävästä aiheesta. Perimmäisenä tarkoituksena on auttaa osallistujia ratkaisemaan tilanteita ja ajattelemaan asioita monilta eri kanteilta omassa elämässäänkin."

NOORA HIMBERG, yleisötyöntekijä,
Rauman Kaupunginteatteri

YLÖS –
AMMATTITEATTEREIDEN
YLEISÖTYÖN KEHITTÄMINEN

Projektipäällikkö Niina Torkko
Tutkivan teatterityön keskus
Tampereen yliopisto
puhelin 040 568 4241
niina.torkko@uta.fi

Yleisötyön edistäjät eli Ylös-tiimi:
Niina Torkko (vas.), Katri Malte-Colliard,
Noora Himberg, Teemu Päivinen
ja Arttu Haapalainen.

Ylös – ammattiteattereiden yleisötyön kehittämisen -hankkeen loppujulkaisu, marraskuu 2010. Tekstit: Niina Torkko, Arttu Haapalainen, Katri Malte-Colliard, Noora Himberg, Marianna Laiho. Valokuvat: Lauri Heinimaa, Noora Huokonen, Meeri Koutaniemi, Mika Piispa, Jonne Renvall. Kannen kuvitus: Mari Villanen. Ulkoasu: Tiina Lautamäki/Viestintätoimisto Tammisto, Knuutila & Tammisto Oy. Paino: Tammerprint Oy.